

ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО ПРЕЗ 2016 ГОДИНА

Брой и структури на населението

Различни икономически и социални събития и тенденции водят до промяна в демографското поведение на населението както в страната, така и в област Велико Търново.

Текущата демографска ситуация в областта през 2016 година :

- Продължава процесът на намаляване и застаряване на населението;
- Увеличава се броят на живородените деца и коефициентът на обща раждаемост;
- Намалява броят на умрелите лица, а коефициентът на обща смъртност не се променя;
- Намалява детската смъртност;
- Броят на сключените граждански бракове и на бракоразводите намаляват.

Към 31 декември 2016 г. населението на област Велико Търново е 242 259 души, което представлява 3.4% от населението на страната и нарежда областта на девето място по брой на населението от 28-те области в България. В сравнение с 2015 г. населението на областта намалява с 2 747 души, или с 1.1%.

Мъжете са 117 156 (48.4%), а жените - 125 103 (51.6%), или на 1 000 мъже се падат 1 068 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 55 години, с изключение на възрастовата група 20-29 години. С нарастване на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на областта.

1. Население към 31.12. по години, пол и местоживеене в област Велико Търново (Брой)

Години	Общо	Мъже	Жени	В градовете	В селата
1990	331933	163064	168869	211951	119982
1995	315682	152781	162901	199473	116209
2000	298738	144097	154641	190705	108033
2005	283599	136368	147231	187785	95814
2011	256279	123763	132516	177892	78387
2012	253580	122463	131117	176669	76911
2013	251126	121315	129811	175473	75653
2014	247782	119752	128030	173327	74455
2015	245006	118456	126550	171215	73791
2016	242259	117156	125103	169869	72390

Продължава процесът на остаряване на населението в област Велико Търново. В края на 2016 г. лицата на 65 и повече навършени години са 55 189, или 22.8% от населението на областта В сравнение с 2015 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.3 процентни пункта, а спрямо 2000 г. увеличението е с 4.3 процентни пункта.

Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 26.1%, а на мъжете - 19.2%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в общините Сухиндол (31.1%), Полски Тръмбеш (30.3%), и Павликени (28.7%).

Най-нисък е делът на възрастното население в общините Велико Търново - 19.2%, и Стражица - 21.7%.

Към 31.12.2016 г. **децата до 15 години са 30 669, или 12.7%** от общия брой на населението в област Велико Търново и спрямо 2015 г. този дял се увеличава с 0.2 процентни пункта.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в община Стражица - 17.5%, а най-нисък в община Лясковец – 11.2% от населението на областта.

Към 31.12.2016 г. **общият коефициент на възрастова зависимост¹ в област Велико Търново е 54.9%**, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2015 г. този коефициент е бил 53.8%, през 2014 г. - 52.3%, през 2013 г. - 50.9%, през 2012 г. - 49.4%, а през 2011 г. - 47.9%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете - 46.7%, отколкото в селата - 78.4%. Общо в девет от десетте общини в областта този показател е над 50.0%, като най-неблагоприятно е съотношението в общините Полски Тръмбеш (75.9%) и Сухиндол (75.7%), а най-благоприятно - в общините Велико Търново - 46.8%, и Свищов - 50.5%.

Остаряването на населението в областта води до повишаване на неговата **средна възраст**, която е **44.5 години в края на 2016 г.** (42.8 години за мъжете и 46.0 години за жените). Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 42.6 години, а в селата - 48.8 години.

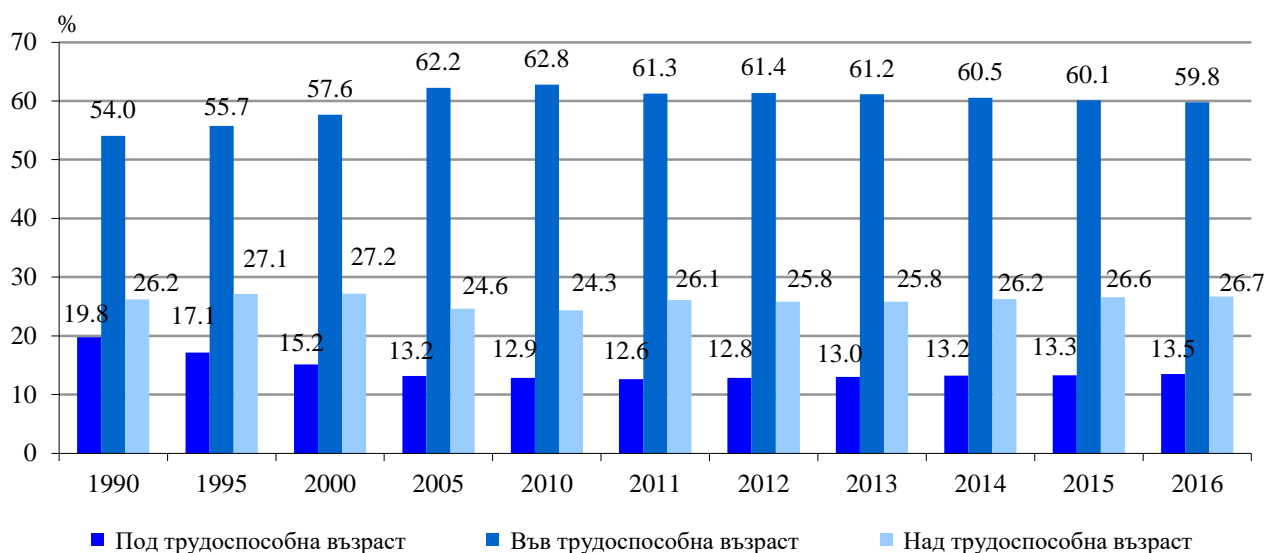
Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура - **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както остаряването на населението, така и законодателните промени² при определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране.

---

¹ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

² Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 г.). За 2016 г. тези граници са до навършването на 60 години и 10 месеца за жените и 63 години и 10 месеца за мъжете.

Фиг. 1. Относителен дял на населението към 31.12. по възрастови групи в област Велико Търново

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2016 г. в област Велико Търново е 144 791 души, или 59.8% от цялото население, като мъжете са 76 024, а жените - 68 767. Трудоспособното население е намаляло с 2 440 души, или с 1.7% спрямо предходната година. Към края на 2016 г. над трудоспособна възраст са 64 797 души, или 26.7%, а под трудоспособна възраст - 32 671 души, или 13.5% от населението на областта.

В териториален аспект най-голям относителен дял на населението в трудоспособна възраст се наблюдава в община Велико Търново (63.6%), а най-малък - в община Полски Тръмбеш (51.8%).

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коэффициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Към 31.12.2016 г. това съотношение е 56. За сравнение, през 2000 г. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст в област Велико Търново, са били замествани от 122 млади хора.

В териториален аспект коефициентът на демографско заместване е най-неблагоприятен в община Свищов - 45, а най-благоприятен - в община Стражица - 90.

Териториално разпределение на населението

Към 31.12.2016 г. в градовете живеят 169 869 души, или 70.1%, а в селата - 72 390, или 29.9% от населението на област Велико Търново. Спрямо 2015 г. населението в градовете намалява с 0.8%, а в селата - с 1.9%.

Към края на 2016 г. населените места в област Велико Търново са 336, от които 14 са градове и 322 - села. Разпределението на населението по населени места в края на годината е резултат от неговото естествено и механично движение.

В съответствие с административно-териториалното устройство на България област Велико Търново е разделена на 10 общини. Най-малка по брой на населението е община Сухиндол, в която живеят 2 374 души, или 1.0% от населението на областта, а най-голяма е община Велико Търново - 87 181 души (36.0%). Спрямо предходната година във всички общини на областта е регистрирано намаление на населението, като то е най-голямо в общините Сухиндол и Свищов - съответно с 2.9 и 2.4%, а най-малко - в община Велико Търново - с 0.1%.

Към края на 2016 г. населените места без население са 55, като населени места без население има в общините Елена (24), Велико Търново (24) и Златарица (7). В област Велико Търново се намират 35.0% от населените места без население в страната. В 134, или в 39.9% от населените места на областта живеят от 1 до 49 души вкл., като в 88 населени места живеят до 9 души вкл.

Раждаемост

През 2016 г. в област Велико Търново са регистрирани 2 154 родени деца, като от тях **2 141 (99.4%) са живородени** и в сравнение с предходната година броят на живородените нараства с 9 деца, или с 0.4%.

Коефициентът на обща раждаемост¹ за 2016 г. в Република България е 9.1‰, а в област Велико Търново - 8.8‰, като за областта той нараства с 0.1‰ спрямо 2015 година. Коефициентът на раждаемост в градовете на областта през 2015 г. е 9.5‰ като спрямо предходната година той нараства с 0.5‰, докато в селата намалява от 7.8 на 7.2‰. Най-висока е раждаемостта в община Свищов - 10.4‰, а най-ниска - в община Лясковец - 6.7‰.

От всички живородени през 2016 г. в област Велико Търново 1 117 са момчета, а 1 024 - момичета, или на 1 000 момчета се падат 917 момичета. В градовете живородените деца са 1 615 (75.4%), а в селата - 526 деца (24.6%), т.е. от всеки четири деца три са родени в градовете.

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години), или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост оказват съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определят характера на възпроизводството на населението.

Броят на жените във фертилна възраст към 31.12.2016 г. в област Велико Търново е 51 896, като спрямо предходната година той намалява с 1 015, а спрямо 2000 г. - с 20 645 жени.

¹ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

Друг показател, характеризиращ процеса на раждаемостта, е средната възраст на жените при раждане на дете. Данните за 2016 г. показват че 60.4% от живородените са с майка на възраст от 25 до 35 години, като средната възраст на жената при раждане на дете е 28.5 години. През последните години средната възраст при раждане постепенно нараства, като се забелязва положителна тенденция, изразяваща се в намаляването на ранната раждаемост в областта.

През 2016 г. броят на децата, родени от майки под 25 години, е 557 и спрямо 2015 г. намалява с 44. Намаление се регистрира и при децата, родени от жени на възраст 40 и повече навършени години - от 60 през 2015 г. на 48 през 2016 година.

Относителният дял на живородените извънбрачни деца в област Велико Търново през 2016 г. е 65.0% и спрямо 2015 г. намалява с 2.8%, или от всеки три живородени деца две са извънбрачни. Високата извънбрачна раждаемост може да се обясни със значителното нарастване на броя съжителства сред младите хора, без те да са оформени в юридически брак.

Тоталният коефициент на плодовитост¹ е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. През 2016 г. **средният брой живородени деца от една жена в област Велико Търново е 1.40** (1.54 за страната). Този коефициент е по-голям в селата (1.67) отколкото в градовете (1.30).

2. Коефициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст на населението в област Велико Търново

(Промили)

Години	Раждаемост (на 1 000 души)	Смъртност (на 1 000 души)	Естествен прираст (на 1 000 души)	Детска смъртност (на 1 000 живородени)
1990	10.2	15.4	-5.2	13.3
1995	7.0	16.4	-9.4	16.2
2000	7.7	17.0	-9.4	13.9
2005	8.2	16.1	-7.9	9.9
2010	8.7	16.5	-7.8	7.6
2011	8.9	16.8	-7.9	7.9
2012	9.0	16.9	-7.9	6.5
2013	8.9	15.8	-6.9	7.6
2014	8.8	17.0	-8.2	4.1
2015	8.7	16.8	-8.1	9.8
2016	8.8	16.8	-8.0	8.9

Смъртност

През 2016 г. в област Велико Търново броят на умрелите е 4 092 души и в сравнение с предходната година техният брой намалява с 58 души (1.4%), но нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо и коефициентът на смъртност се запазва същия както през 2015 г. - 16.8%.

¹ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година.

Смъртността сред мъжете (18.4%) продължава да бъде по-висока в сравнение със смъртността сред жените (15.3%). През 2016 г. на 1 000 жени умират 1 121 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е по-висок в селата (26.2%) отколкото в градовете (12.7%).

В териториален аспект най-висока е смъртността в община Сухиндол - 31.5%, а най-ниска в община Велико Търново - 12.6%.

Показателят за преждевременната смъртност¹ в областта през 2016 г. е 20.7% и се увеличава спрямо предходната 2015 г. с 0.7%. В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Докато умрелите жени на възраст до 64 години вкл. са 13.3% от всички умрели жени, то сред мъжете този относителен дял е два пъти по-голям - 27.2%.

През 2016 г. в областта са починали 19 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност² е 8.9%. Положителната тенденция след 2008 г. за намаляване на детската смъртност и коефициентът на детска смъртност в област Велико Търново, прекъсната само през предходната година, продължава и през 2016 година.

Бракове и разводи

През 2016 г. броят на сключените бракове в област Велико Търново се увеличава. Регистрираните юридически бракове са 866 и са със 37 по-малко от предходната година, а коефициентът на брачност³ е 3.6%. От всички регистрирани бракове 69.8% (604) са сред населението в градовете, докато в селата са сключени 262 брака.

През 2016 г. средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените е съответно 30.9 и 27.8 години. За 89.6% от жените и 87.9% от мъжете, сключили граждански брак през 2016 г., той е бил първи.

Броят на разводите през 2016 г. е 333 и е с 14 по-малко от 2015 година. От всички прекратени бракове 78.1% се отнасят за населението в градовете.

За 11.4% от жените и 10.2% от мъжете, разтрогнали своите бракове през 2016 г., разводът не е бил първи.

¹ Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

² Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

³ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Фиг. 2. Брачност и бракоразводност в област Велико Търново

Вътрешна и външна миграция на населението

През 2016 г. 2 164 лица са се заселили в област Велико Търново от други населени места в страната, а 2 636 лица са заявили промяна на своя настоящ адрес от областта в други области на Република България.

В границите на област Велико Търново 1 829 лица са променили настоящия си адрес от едно населено място в друго.

През 2016 г. 728 души са заявили промяна на своя настоящ адрес от областта в чужбина, а лицата, които са сменили местоживеенето си от чужбина в област Велико Търново са 404.

Естествен и механичен прираст на населението

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на област Велико Търново се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2016 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на областта е намаляло с 1 951 души, или с 67 души по-малко в сравнение с 2015 година.

Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст¹, в област Велико Търново е минус 8.0%. Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 3.2%, а в селата - минус 19.0%, или намалението на населението в

¹ Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

областта в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата.

През 2016 г. всички общини в областта имат отрицателен естествен прираст.

С най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Велико Търново (-3.2‰) и Свищов (-6.8‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е община Сухиндол, в която този коефициент е минус 24.5‰.

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната и вътрешна миграция), който също е отрицателен - минус 796 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от областта.

Намалението на населението в резултат на външната и вътрешна миграция в област Велико Търново, измерено чрез **коефициента на нетна миграция**¹, е минус 3.3‰. Коефициентът на нетна миграция в градовете е минус 4.6‰, а в селата – минус 0.1‰, или намалението на населението в областта в резултат на механичния прираст се дължи на негативните демографски тенденции в градовете.

В териториален аспект общо в осем от десетте общини в областта коефициентът на нетна миграция е отрицателен, като този показател е най-нисък в община Свищов - минус 17.8‰, а е положителен в общините Златарица и Велико Търново съответно – 2.4 и 2.3‰.

---

¹ Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“
Методологични бележки

Броят и структурите на населението към края на всяка година се изчисляват на базата на данните от предходната година и данните за естественото и механичното движение на населението през текущата година.

Източник на данните за броя и структурите на населението е Информационна система „Демография“ в Националния статистически институт. Източник на данните за естественото и механичното движение на населението (раждания, умираания, бракове, разводи, вътрешна миграция) е Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението. Те се регистрират чрез документите образци ЕСГРАОН - ТДС: съобщение за раждане, съобщение за сключен граждански брак, съобщение за прекратен граждански брак, съобщение за смърт и адресна карта за промяна на настоящ адрес.

Източник на данните за външната миграция са: Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението Образец ЕСГРАОН - ТДС: адресна карта за промяна на настоящ адрес; Националната агенция за приходите; Национален осигурителен институт; Министерство на вътрешните работи; Оценки на емиграционните потоци.

Данните за броя на населението и за настъпилите демографски събития в териториален разрез са представени според административно-териториалното устройство на страната към 31.12. на съответната година (населени места, общини, области) и статистически райони по настоящ адрес. Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживееене на лицето. Броят и структурите на населението в края на 2011 г. са изчислени въз основа на получените резултати от проведеното към 01.02.2011 г. преброяване на населението и съответните изчисления за естествения и механичния прираст, получени от текущата демографска статистика за останалите единадесет месеца на годината.

Възрастта на населението в края на годината е изчислена към 31.12. в навършени години. Възрастта на лицата при настъпване на демографско събитие се изчислява в навършени години въз основа на датата на раждане и датата на съответното събитие, т.е. възрастта, която лицата са достигнали при настъпване на събитието.

При изчисляване на демографските показатели се използва съвкупността на средногодишното население. Средногодишният брой на населението е средна аритметична величина от изчисленото население към края на предходната и края на отчетната година.

Допълнителна информация относно методологията и данните за населението и демографските процеси е публикувана на интернет страницата на НСИ - <http://www.nsi.bg>.